

Tecknade serier/Grafiska berättelser

”Serier”

Utveckling

- Grafiska berättelser, alternativa serier (vuxenserier) har tagit stormsteg framåt sedan 1990-talet, medan seriemediet i stort backat
- Lång svacka för klassiska äventyrsserier till förmån för video- och tv-spel. Humorstripparna utkonkurrerade av till exempel Simpsons och Seinfeld
- Mangans enorma intåg under 2000-talet
- Stor förändring sista 10 åren både när det gäller serieskapare och serieläsare – nästan lika många män och kvinnor som serieskapare. Även många fler kvinnliga serieläsare. Klass, genus och social bakgrund är mer blandat nu. Serieskaparen Mats Jonssons reflektion från bokmässan: 70% kvinnor som handlar serier.
- Grafiska berättelser syns numera mycket oftare i medierna, i recensioner osv.

Vad serier är och inte är

- Inte en genre – utan en egen konstform som innehåller en mängd genrer och stilar
- Visuellt berättande
- Använder oftast både bild och text för att berätta
- Placerar sig någonstans på en skala konst – litteratur, konstnär – författare
- Inte bara för barn och inte bara skämtteckningar. Har ofta ett avancerat och krävande formspråk

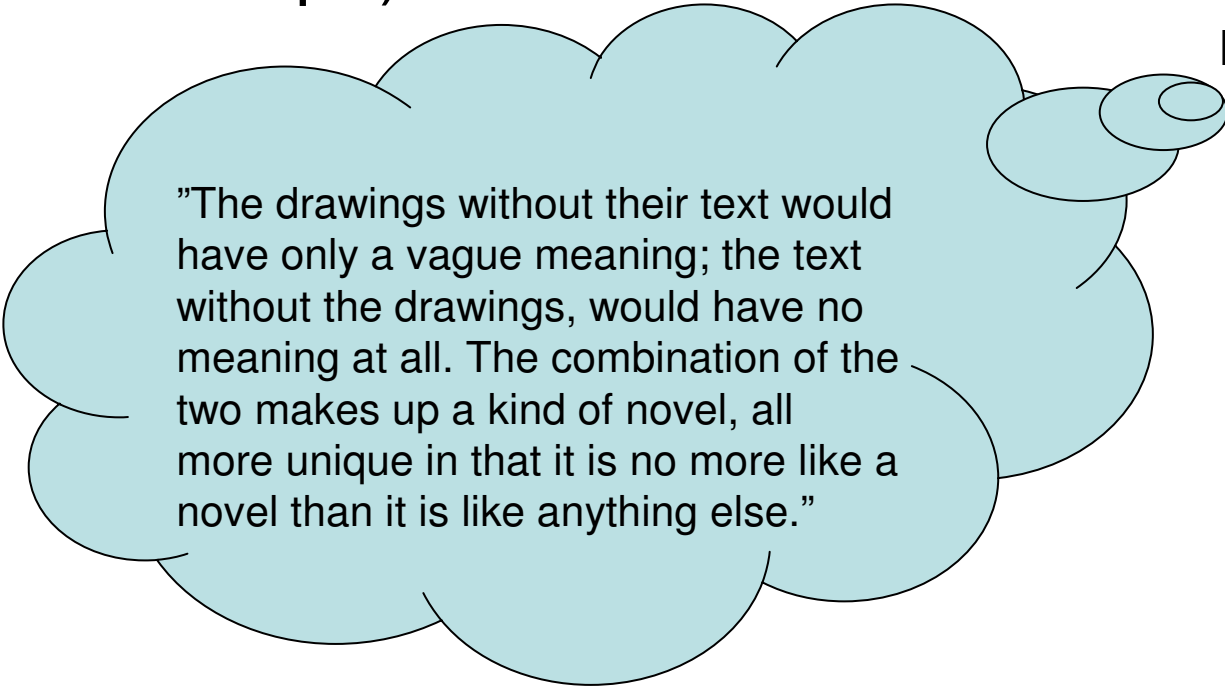
Vad serier är och inte är (forts.)

- De åtskilda bilderna är överblickbara – de är placerade tillsammans och interagerar på samma plan, vilket avgränsar mot bilderböcker.
- Överblickbarhet och orörlighet avgränsar mot filmen. Seriens bildsekvenser utsträckta i rummet, filmens i tid.

Definitioner

- Massmediala definitioner (fokus på seriestrippar i dagspress, USA)
- Estetiska definitioner (serier en konstart, Europa)

Rodolphe Töpffer, 1845



"The drawings without their text would have only a vague meaning; the text without the drawings, would have no meaning at all. The combination of the two makes up a kind of novel, all more unique in that it is no more like a novel than it is like anything else."

Definitioner

- Många olika definitioner – ingen "rätt" definition.
- *Sekventiell konst* (William Eisner, 1985)
- *Sekvenskonst* (Scott McCloud, 1995)
- *Sidoställda, orörliga bilder i medveten sekvens.*
(Fredrik Strömberg, 2005)
- *En överblickbar sekvens av orörliga berättande bilder, där bild och eventuell samhörande text står i direkt kontakt.*
(Helena Magnusson, 2005)

Seriekonst - Sekvenskonst

- Sekvenser av bilder som syns samtidigt, åtskilda men samhöriga.
- Ramarna bidrar till läsningen genom både omslutande och avskiljande funktion.
- Beroende på bildernas sammanställning kan serien gestalta före-efter, orsak-verkan, och parallella händelser.
- Illusion av tidsförlopp, händelsekedjor och rörelse genom sammankoppling av bilderna utifrån antagandet att bilderna hör ihop, hur olika de än kan verka.

Seriekonst - Sekvenskonst

- Läsaren måste förstå handlingen utifrån bilderna och hur de är sammansatta.
- Att tolka sekvenser och fylla tomrummen mellan bilderna är en konvention som man måste lära sig och som förändras över tid och rum.
 - T. ex. läsordning och spatiala/rumsliga relationer för att visa temporala/tidsmässiga relationer

Bild & text

- En serie kan vara utan text men inte utan bild
- Oftast med text – intermedial konststart, d.v.s. använder olika uttrycksmedel; ord och bild
- Samspelet mellan text och bild är centralt.
Det räcker inte med att para ihop en bra text med en bra bild.

Kombinationer ord & bild

Sätten att kombinera ord och bild i serier är obegränsade. Några tydliga kategorier av kombinationer:

Ordinriktade, där bilderna illustrerar utan att lägga till mycket till en i stort sett komplett text.

Bildinriktade, där orden mest är ljudillustrationer åt en visuellt berättad sekvens.

Dubbelinriktade, där ord och bild förmedlar ungefär samma budskap.

Kompletterande, där orden broderar på eller förtydligar en bild eller tvärtom.

Parallella, där ord och bild verkar följa olika banor – utan att mötas.

Montage, där orden behandlas som en del av bilden.

Jämställda, den kanske vanligaste – ord och bild går hand i hand för att uttrycka något som inte skulle gå att uttrycka var för sig.

Scott McCloud illustrerar de olika kombinationerna i boken *Serier – den osynliga konsten* (1995)

Läsa bild eller text först?

"Images and text arrive together, work together, and should be read together. There's no one rule, but in some combination you read words and pictures in tandem and in cross reference, one informing the other. It's not so hard, but it is different from reading neat, uniform columns of type. Part of the knack of reading comics is being able to enter and move your eyes around inside each panel, the equivalent to one sentence or more. You scan the text in every caption box, speech balloon, and thought cloud, moving within from top left to bottom right (unless, of course, it's a Japanese comic that reads right to left!) But you also scan each picture in various directions for cues and clues: Where are we? Who is speaking or acting? It's a bit like reading a map, diagram or painting."

Paul Gravett, 2005, s.11

Varför är serier bra?

- **Stimulerar bägge hjärnhalvor simultant**; den högra hjärnan bearbetar bilder och den vänstra orden. Processerna förstärker varandra så att läsaren får ett dubbelt, mer komplext intryck av bilder och fraser vilka förmedlar viktig information.
- **Unik kombination av ord och bild** som ger direkthet och har förmåga att engagera och fånga läsare
- **Effektiv gestaltning** - en enda bild kan ge uttryck för känslor och stämningar som det annars krävs många ord för
- **Visuell framställning** som förlitar sig på synen - men vad som finns utanför bilden och vad som händer mellan två rutor fyller läsaren själv i, med hjälp av sin fantasi och alla sina sinnen

Varför är serier bra? (forts.)

- Uppskattas av barn, ungdomar och vuxna med olika inlärningsstilar och förmågor. Tillgänglig på flera nivåer. Svaga läsare uppskattar direktheten, det visuella och de korta texterna. Starka läsare tilltalas av ämnena och utmaningen i att läsa på annat sätt.
- Kan vara en inkörsport till läsning och en bra väg för att lära ett nytt språk, men är samtidigt självständiga konstverk, värda att läsas för sin egen skull
- Som andra konstarter kan serier vara mycket sofistikerade med en hög grad av subtilitet
- Kan fungera utjämnande när det gäller att överbrygga kulturella och sociala skillnader
- Kan också överskrida nationsgränser som t. ex manga.

Serier som konstart

"Serieskaparen bjuder in oss att delta i en tyst dans med det sedda och det osedda. Det synliga och det osynliga. Denna dans är unik för serierna. Ingen annan konstform ger sin publik så mycket, samtidigt som den kräver så mycket av den. Därför tycker jag att det är fel att betrakta serier som bara en blandning av de grafiska konsterna och skönlitterär prosa. Det som händer mellan dessa rutor är en form av magi som bara serierna är mäktiga. "

(Scott McCloud, 1995, s.92)

Tecknade serier i skolan

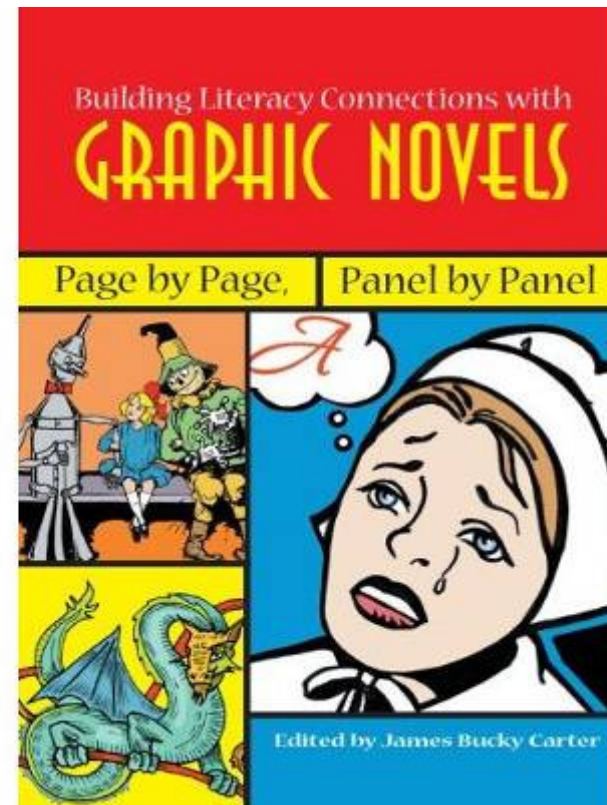
- Användning av tecknade serier i klassrummet kan skapa framgångsrika inlärningsituationer i olika ämnen och både för svaga och starka elever.
- Med ett vidgat textbegrepp och växande medvetenhet om olika literacies ökar också intresset för grafiska berättelser i undervisningen. Serier kan tillgodose, stärka och knyta samman olika literacies och innebär ett erkännande av det viktiga i visuella intryck.
- Serier verkar speciellt tilltala pojkar. Ett sätt för dem att visualisera det de läser som kan göra att de kan känna samma engagemang som när de upplever multimediala texter.
- Täcker många genrer och ämnen, stimulerar fantasin och engagerar motvilliga läsare.
- Presenterar alternativa bilder av kultur, historia och existensiella frågor på ett lättåtkomligt sätt.

Serier engagerar pojkar

- Engagerar deras förståelse, känslor och sätt att arbeta
- Engagerar pojkar som tidigare varit oengagerade av läsning i skolan
- Är inget universalmedel – men har visat sig kunna tillmötesgå pojkars läsbehov och intressen

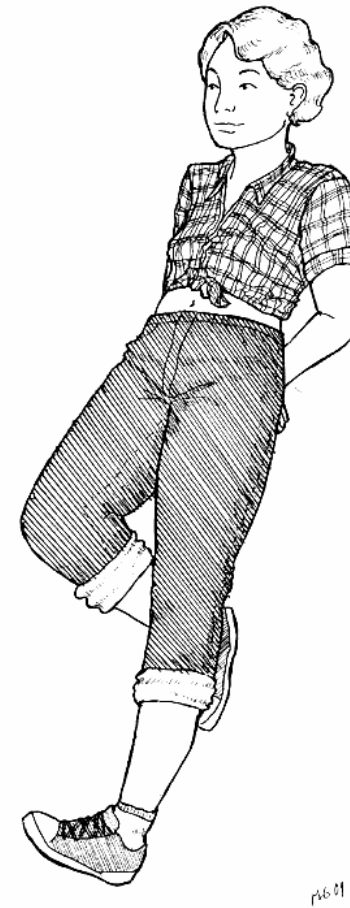
Lästips

Building literacy connections with graphic novels: page by page, panel by panel (2007)



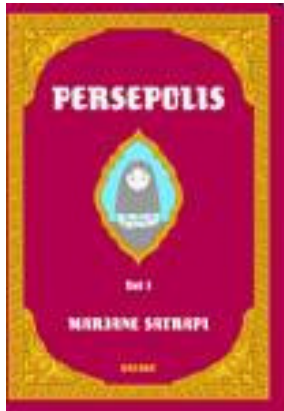
Varför undviker vissa serier?

- Serieanalfabetism / serieilliterat - läser man egentligen? Text eller i först?
- Tror sig inte kunna hitta ämnen o genrer som intresserar
- Bristande tillgänglighet



Råd från Marjane Satrapi

Marjane Satrapi, *Persepolis* skapare, började själv med serier först i 25-årsåldern och säger:



"Like anything new, you have to cultivate your interest. It's like in opera. You have to go a couple of times to appreciate it."

Källförteckning

- Carter, James Bucky: Building literacy connections with graphic novels (2007)
- Gravett, Paul: Graphic novels (2005)
- Laycock, Di: Graphic novels in the classroom, Viewpoint (2007, 15:2, s. 2-3)
- Magnusson, Helena: Berättande bilder: svenska tecknade serier för barn (2005)
- McCloud, Scott: Serier – den osynliga konsten (1995)
- McCloud, Scott: Reinventing comics (2000)
- Strömberg, Fredrik: Vad är tecknade serier (2005)